

I.
**MODERN JAZZ QUARTET (MJQ) — AVAGY
“KAMARAJAZZ FELSŐFOKON”**



Modern Jazz Quartet - Concert in Jazz (full album) HQ (44:55)

1. Walkin' Stomp; 2. The Legendary Profile; 3. Willow Weep For Me; 4. The Cylinder; 5. A Cold Wind Is Blowing; 6. Misty Roses; 7. The Jasmin Tree; 8. Monterey Mist

A **Modern Jazz Quartet** (MJQ) a dzsessztörténet egyik legfontosabb és legnépszerűbb együttese volt. 1952-ben alakult meg: Milt Jackson (vibrafon), John Lewis (zongora), Percy Heath (bőgő), és Kenny Clarke (dobok) összeállításban.

(Kay Recorded live 1971)

„Ez a zene abszolút felemelő! ... Soha életemben nem hallottam ilyen kifinomult és gyönyörű jazzmuzsikát.”

„A jazz nem más, mint le nem jegyzett klasszikus zene” – állítólag Bartóktól származó gondolat.

(Hallgatói vélemények a YouTubról)

Nálunk, 1956 árnyékában még az a szemlélet uralkodott, ami a jazz-t a tiltott kategóriákhoz sorolta. Aminek aztán ha lassanként és nehezen is, egy 1961-ben megjelent és sokat idézett szovjet cikk vetett véget: *„meggondolatlan dolog a dzsesszt az imperializmussal, a saxofont a gyarmati elnyomással azonosítani.”* (Leonyid Utyeszov)

¹ Szili István nyugdíjas főiskolai oktató (ELTE Tanárképző), biológus - és zenekedvelő. Zenei témájú írásai megjelentek már többek között a Természet Világa c. folyóiratban, és a Napút c. online folyóiratban.

Nem véletlen kérdezte meg Szeverényi Erzsébet 1962-ben, hogy „*miért nem szabad modern tánczenét játszani (a Rádióban sem); miért bélyegzik meg az improvizációt; miért tartják még mindig dekadensnek, kozmopolitának és kapitalistának a jazzt.*” (Szeverényi Erzsébet: A DÁLIA MAGYAR JAZZ 1962–1964.)

A Modern Jazz Quartet létezéséről – egyetemi hallgatóként – ebben az időben hallottam először. Nemcsak hallottam, de a nehezen hozzáférhető lemezfelvételeik közül egyiket-másikat meg is hallgathattam. Csak a barátom (Ney Tamás, aki zongoristaként maga is fellépett itt-ott egy-egy átmenetileg összeállt fél-illegális zenekarban), és néhány tájékozottabb zenész (Helényi Béla, Kovács Gyula „Dob” tanítványa például) tudott róluk. Mi ugyanis eljártunk az akkor még ritkának számító jazz-koncertekre, de nagy élvezetet nem találtam bennük. Számomra az esetek többségében túl hangosak, magakelletők voltak. A sokat emlegetett improvizációk mintha mind egy kaptafára készültek volna. Valahogy így viszonyultam a jazz-hez: „... *magyar (és másféle) zeneiséggel átítatott érzéseim állandóan vitatkoztak a jazz akkori ritmusvilágával, de a hangvétel, a szerkezet és a közlendő szempontjából is megoldatlan problémák álltak előttem.*” (Retkes Attila: Avantgárd és nemzeti törekvések a modern magyar jazzben. 75 éve született Szabados György. A 'másféle' megjegyzést már én fűztem hozzá)

Más volt a helyzet a magát Modern Jazz Quartet-nek nevező négytagú együttesel. Akkor már csaknem tíz éve léteztek ezen a néven. Első hallásra is feltűnt, hogy ők valami egészen mást tekintenek jazz-nek. Elsősorban azért, mert észre és érzelemre egyaránt ható zenét játszottak. „Őket hallgatni intellektuális élmény.” Ezt mondogatta a barátom, és e mondat azóta is a fülemben cseng. Különösen és már a legelejétől fogva a „Django” maradt meg emlékezetemben: ezekre a bánatos, ballada-szerű dallamokra önkéntelenül felfigyeltem. Mit sem tudtam akkor még a cigányzenésről, akit Jean-Baptiste Reinhardtnak (cigány és ragadványnevéen Django-nak) hívtak, és akinek emlékére, 1953. évi halálát követően 1954-ben ez a mű született. Egy késői méltatója szerint ez lehetett minden idők egyik legszebb, legmegrázóbb MJQ felvétele.

Hamarosan kiderült azonban, hogy ezeket a zenészeket – név szerint **John Lewist** (zongora), **Milt Jackson** (vibrafon), **Percy Heath**-t (nagybőgő) és **Connie Kayt** (dobok) – sok minden más is megérintette. Mivel sokat utaztak a

nagyvilágban, szinte mindegyik utazás nyomot hagyott bennük. Budapesten kétszer is megfordultak: 1972-ben először, és 1995-ben másodszor. Az első pesti fellépésük idején már én is hangfelvételt tudtam készíteni róluk, még hozzá a rádióból, amit aztán rengetegszer meghallgattam. Akkoriban másféle hozzájutás még nem igen létezett.

„Ez a négy fekete muzsikus talán az eddigi legmagasabb színvonalon volt képes ötvözni az európai fúgaművészet, valamint az amerikai jazz- és blueszene elemeit, megalakítva a később third streamre keresztelt irányzatot.” (Jávorszky Béla Szilárd – Kritika) Az együttes szerzője, J. Lewis volt ebben az „ötvözetben” a fő iránymutató, aki többek között Bartók „népi árnyalatú” zenéire is felfigyelt, de legfőképpen Bach zongorista tolmácsolójaként tűnt ki (prelúdiumok és fúgák a Das Wohltemperierte Klavierből). Természetesen ezekben is jazz-improvizációkat beleszóve.

Azóta sok követőjük, utánczójuk akadt, híveik és ellenzőik tábora ma is megoszlik. Számomra azonban életem végéig emlékezetes marad muzsikájuk. Igen, stílusuk kifinomult volt, mint amiképp elegáns megjelenésük, öltözkük is. Elsősorban nekik köszönhető, hogy a jazz a táncos szórakozóhelyekről a „komolyan vehető” művészetek közé került.

II.

ZENE EGY MÁSIK DIMENZIÓBÓL

Mike Oldfield: The Songs of Distant Earth (A távoli Föld dalai)



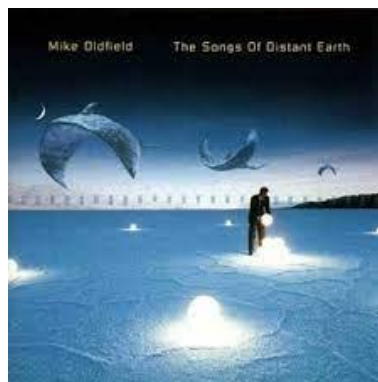
Michael Gordon Oldfield
(Született: 1953. május 15.)
brit zenész, dalszerző és producer

„Mike Oldfield, Pink Floyd és Vangelis... Nagyon örülök, hogy apám jó zenével nevelt fel...

Az ilyen dallamok felemelik a szellemet...

Többet éreztem, amit ember érezhet: szeretetet és örökkévalóságot éreztem.”
(YouTube vélemények)

Mike Oldfield neve a 60-as évek végétől zenész körökben ismertté lett ugyan, de csak 1973-tól vált híresség belőle. Ekkor jelent meg a *Tubular Bells* (Csőszerű harangok) című opus, mely mindmáig a progresszív/elektronikus zene egyik legnagyobb sikere. Ezt követően többek között az *Incantations* (Varázsigék - indián és amerikai népzenei elemekből tevődik össze) jelent meg, továbbá a *Tubular Bells II.*, majd a 15. nagylemez 1994-ben. Ez a *The Songs of Distant Earth* (A távoli Föld dalai) címet viselte. Oldfield ebben az alkotásában végeredményben *Arthur C. Clarke* (feltaláló és sci-fi író; 1986) azonos nevű regényét zenésítette meg. A történet a végét járó földi civilizációról szól, amelyet a Nap szupernóva átalakulása fenyeget. Menekülni kell tehát, amíg lehet. A több száz évig tartó út a Magellán csillaghajón az emberiség utolsó reményét hordozza, az emberi technológiai fejlődés csúcsán.



[MIKKE OLLDFIEELD- The Songs of Distant Earth \(1994\) Full Album \(55:49\)](#)

A zenemű egyetlen hosszú (55 percnyi) részből áll ugyan, de a szerző néhány alcím megadásával mégis bizonytalan elhatárolású részletekre tagolta. Ezek a következők:

1. „In the Beginning” (Kezdetben)– **1:24**
2. „Let There Be Light” (Legyen világosság) – **4:57**
3. „Supernova” (Szupernova)– **3:23**
4. „Magella” (Magellán) – **4:40**
5. „First Landing” (Első leszállás) – **1:16**
6. „Oceania” (Óceánia) – **3:19**
7. „Only Time Will Tell” (Csak az idő fogja megmondani) – **4:26**
8. „Prayer for the Earth” (Imádság a földért) – **2:09**
9. „Lament for Atlantis” (Könnyek az Atlantiszért) – **2:43**

- 10., „The Chamber” (A kamra) – **1:48**
11., „Hibernaculum” – **3:32**
12., „Tubular Worl” (Csővilág) – **3:22**
13., „The Shining Ones” (A fényesek) – **2:59**
14., „Crystal Clear” (Krisztálytisztta) – **5:42**
15., „The Sunken Forest” (Az elsüllyedt erdő) – **2:37**
16., „Ascension” (Felemelkedés) – **5:49**
17., „A New Beginning” (Új kezdet) – **1:37**

Oldfield zsenialitásához nem fér kétség! Már a mű legelején kiderül, hogy teljesen újszerű hangzások világába kerültünk. Amely hangzások magukban hordozzák eredetüket: sajátosan „oldfieldiek”. Vagyis lágy vagy sivító, brummogó vagy vijjogó gitárhangok, csőharangok zengései, mélyhangú dobok lassú vagy gyors dobbanásai, és énekhangok váltakoznak és válnak egységes egészzé. A filmszerű megjelenítéshez, a távolság-messzeség, idegenség és honvágy érzetéhez szervesen hozzájárulnak az űrutazók beszédfoszlányai, meg az olyan mondatok, mint ami az idő szerepére vonatkozik. Vélhetően az óceáni származású énekesek is ugyanezt a célt szolgálják.

Annak ellenére, hogy Mike Oldfield bizonyítottan vonzódik a kelta témákhoz és népzenehez (Hergest Ridge, Voyager, Ommadawn stb.), a klasszikus zenéhez is megpróbál közelíteni. Zenei kísérletei azonban kudarcba fulladtak. Erről ő maga így vall: „... *a zene világa szembefordult az én zenei világgal. Az iparban megjelentek nagyon agresszív és érzéketlen alakok, és úgy láttam, hogy megbolondult a világ. A zenémet egyre inkább leértékelték, és eljutottam addig a pontig, hogy nincs értelme több instrumentális lemezt megjelentetni... Így vesztettem el művészi perspektívámat.*”

Nem vitás, a „magasról” befolyásolt zenei közízlés nem mindenkiben talál követőre. Talán éppen azért, mert Oldfield kísérletező művész, aki állandóan újabb és újabb hangzások elérésére törekszik, akár akusztikus, akár elektromos hangszerekkel és természetesen énekszóval. A Távoli Föld dalaiban is egy kísérlet tanúi lehetünk: hogyan hat az emberre a fantasztikus téma földönkívüli zenéje akkor, amikor éppen a Föld utáni vágyódás tölti be érzésvilágunkat. A világ tele van szorongással. Minden ismeretlentől fél, gyakran jogosan. Ahogy a tudomány bővül, úgy bővülnek az ismeretlenség hatóerői is: a tudás sem képes lecsillapítani őket. Ez a szorongás fejeződik ki Oldfield művében, ami egyúttal a reménykedésé is. A reményé, hogy valahol a távoli világban végre nyugalomra lelhetünk.